

ΧΑΤΖΗΣΟΦΟΚΛΗΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑ Ένας διάσημος Κυθρεώτης ποιητάρης

ΣΤ. ΠΕΤΑΣΗ

Ο άκούραστος και εξαιρετος έπιστήμων Δρ Γιογκουλής σωστά ταυτίζει στο τεύχος Ι τής Κυθρέας τον ποιητήν Σοφοκλήν Νικολάου από την Κυθρέα και τον Χ' Σοφοκλήν Χ' Νικόλα από την Κυθρέα. Ο Σοφοκλής Νικολάου και ο Χ' Σοφοκλής Χ' Νικόλα είναι το ίδιο πρόσωπον.

Ο Χ' Σοφοκλής Χ' Νικόλα ήτο από την ένοριαν Συρκανιά τής Κυθρέας ήτο κουμπάρος του πατέρα μου, ο πατήρ μου του έδωκε την κόρη του Άννα και ο θεός μου την κόρην του Ζωήν ήτο οικογενειακός φίλος και τον έκουβέντιαζα τακτικά άπέθανε πρό 10ετίας περίπου εις ηλικίαν 86 έως 90 έτών.

Ήτο υίός του Χ' Νικόλα και τής Χ' Θέκλας ο πατήρ του εκ των πρώτων βοσκών του Πενταδακτύλου, ή μήτηρ του ήτο μάμμη. Άδελφοί του ήταν ο Γιαννάτζης Χ' Νικόλα, ο Χριστοφής Χ' Νικόλα και ή Άγγελου Καλλή.

Ο Χ' Σοφοκλής, ως επίσης και δυο άδελφοί έψαλλαν χρόνια (τά περισσότερα δωρεάν) εις τας εκκλησίας Συρκανιάς και Χαρδακιάτισσας. Με την ποιήσιν ήσχολείτο ο Χ' Σοφοκλής και ο Χριστοφής. Ο Χ' Σοφοκλής εξέτύπωσεν αρκετά ποιήματα μόνος του και έσυνεργάσθη και με άλλους ποιητάς. Ο Χριστοφής δεν εξέδωσεν ποιήματα αλλά ήτο άριστος στα σατιρικά σέ ένα γάμον τά έβαλαν μαζίν του 10 άτομα και δεν ήτήθηκε. Επίσης έλαβε μέρος σέ έορτάς κατακλισμού, τσόν αυτός ήσον και ο Χ' Σοφοκλής, ο δεύτερος έβραβεύθη εις Κερύκειαν πρό πολλών έτών. Ο Χριστοφής και ο Γιαννάτζης έτραγουδούσαν άραιους άμανέδες και άραιά κλέφτικα τραγούδια. Ένα από τά ποιήματα του Χ' Σοφοκλή ήτο «ή ψυχή και το σώμα» το είχε αλλά χάθηκε με την ει-

σοβολήν. Περιέγραφε το πώς χωρίζεται ή ψυχή από το σώμα: Διάλογος μεταξύ ψυχής και σώματος.

Ο Χ' Σοφοκλής ήτο έγκυκλοπαιδικά μορφωμένος άνθρωπος, έχαρακτηρίζετο για την τιμιότητα και ανθρωπιάν του και την παλληκαριάν του στα νειάτα του. Οί Τούρκοι τον έτρεμαν. Έγνώριζε πολλές ιστορίες και πολλά άρχαιολογικά τής περιοχής Κυθρέας. Ησχολήθη και όλίγον με την Άχαιολογίαν. Επίσης διάβασε στην νεανική του ηλικίαν μαντικά βιβλία τά όποια ουδέποτε έχρησιμοποίησεν λόγω τής βαθείας θρησκευτικής ευλαβίας του, διότι έλεγεν ότι είναι σατανικά (δουλειές του σατανά) όπου υπάρχει σταυρός, συνήθιζε να λέγει, δεν πιάνουν οί μαγιές του σατανά.

Έγνώριζεν τον αγαθάγγελον και μου τον έλεγεν. Επίστευε μέχρι τον 20 αιώνα καταστροφήν τής Τουρκίας και κατάληψιν τής Έπιταλόφου, όπως την έλεγεν την Κωνσταντινούπολη. Επίσης ήξερε τον χρονογράφον και εξηγοούσε τά γράμματα που βρήκαν στους τάφους των Αυτοκρατόρων. Ησχολείτο με τά μελτέμια για τά άστρα, το φεγγάρι και γενικά με τας καιρικάς συνθήκας. Μετέβη και εις Άμερικην περίπου το 1916 ή 1920 και εξέδωσε και εκεί ποιήμα.

Μέχρι του θανάτου ήγάπα την εκκλησίαν και ήτο πατριώτης και ανθρωπος λογικότατος. Τά λόγια του μέχρι το τέλος του ήσαν σοφά.

Παραθέτω ένα από τά «τσιτσιάσματα» του:

«Μαυρομματού τής Συρκανιάς και τής Τζυρκάς καμάριν
ώσπου έν τά μάθκια μου άνοιχτά παιός
άλλος θα σέ πάρει;»

Ἄστειρευτε Κεφαλόβρυσε!

ΤΟ ΠΛΗΡΩΜΑ ΤΗΣ ΧΑΡΑΣ!

ΜΑΡΙΑΣ Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Τὸ νερό, ὅπου ὑπάρχει, εἶναι πηγή ζωῆς καὶ εὐλογία Θεοῦ. Σὲ ἐποχές πού ὅλα τὰ φαινόμενα ἐρμηνεύτηκαν μὲ τὸ μῦθο, λατρεύτηκε ὡς Θεὸς ἀκόμη καὶ τὸ ἴδιο.

Στὶς θρησκείες ὅλου τοῦ κόσμου εἶναι μέσων ἐξαγνισμού. Οἱ μυστικοπαθεῖς Ἴνδοὶ λούζονται στὰ νερά τοῦ ἱεροῦ ποταμοῦ Γάγγη καὶ βρίσκουν τὴ λύτρωση. Μὰ καὶ τὸ κυριώτερο μυστήριο τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, τὸ βάπτισμα, συντελεῖται μὲ τὴν κατάδυση τοῦ νηπίου στὸ νερό.

Σὰν ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη ζωῆς, ἦταν τὸ πρῶτο πού ἐπέτρεπε τὴν ἐγκαθίδρυση ἀποίκων σ' ἕνα μέρος καὶ τὴν ἴδρυση οἰκισμῶν. Λίμνες, πηγές καὶ ποτάμια, ὑπῆρξαν στὴν ἀρχαϊότητα, τὰ πρῶτα λίκνα τοῦ πολιτισμοῦ.

Στὴν μικρὴ μας πατρίδα μὲ τὸ ξηρὸ μεσογειακὸ κλίμα, τὸ νερὸ εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ πολῦτιμο, μιὰ κι οἱ βροχές πέφτουν μόνο τοὺς χειμερινούς μῆνες. Ποῖν κατασκευασθοῦν φράγματα καὶ ἐπιχειροῦν διατηρήσεις, ὁ τόπος ὑπόφερε ἀπὸ μεγάλη λιμοψικία.

Ἡ Κυθρέα ὅμως δὲν τὸ στερήθηκε ποτέ! Ἡ Φύση τῆς τὸ χάρισε ἄφθονο. Τὴν προίκισε μὲ κάτι πού ὅλοι τὴν ζηλεύουν: Τὸν Κεφαλόβρυσο! Πολλοὶ συνταυτίζουν τ' ὄνομά της μὲ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο. Ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια μέχρι σήμερα, ζωογονεῖ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ καὶ εἶναι ὁ ἄξονας γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο περιστρέφκε ἡ ἐξέλιξη τοῦ τόπου.

Στὸν ἀνίδεο ταξιδιώτη, πού διασχίζει τὸν κατάξηρο κάμπο τῆς Μεσαριάς μέσα στὴν λάβα τοῦ καλοκαιριοῦ καὶ κατευθύνεται πρὸς τὴ Λευκωσία, ἐπιφυλάσσεται μιὰ ἐκπληξη. Κουρασιμένος ἀπὸ τὴ μονοτονία τῶν θερισμένων πιά χωραφιών, ξαφνικὰ ἀτενίζει ἀπὸ μακριὰ μιὰ καταπράσινη ὄαση. Τὸ πράσινο κλιμακώνεται βαθμιαία.

Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ χαμηλὴ πεδιάδα, καλύπτει σταδιακὰ τὶς πλαγιές τῶν λόφων καὶ πλαισιώνεται ἀπὸ τὸν περήφανο Πενταδάχτυλο. Ἀπαρτίζεται ἀπὸ τοὺς ἐλαιῶνες, πού κουνοῦν τ' ἀσημόφυλλά τους, γιὰ ν' ἀγκαλιάσουν τὸ βαθὺ πράσινο χρώμα τῶν ἐσπεριδοειδῶν καὶ νὰ σμίξουν μὲ τὴ φυλλωσιά τῶν λεβεντόκορμων λεύκων καὶ τῶν πλατανιῶν καθὼς καὶ τῶν ἄλλων δέντρων πού εὐδοκιοῦν στὴν περιοχή.

Ἡ ὄαση αὐτὴ εἶναι δημιούργημα τοῦ Κεφαλόβρυσου. Μὰ τί εἶναι ἐπιτέλους αὐτὴ ἡ βρύση, πού γύρω της δημιουργήθηκαν τόσοι θρύλοι καὶ χάρισε τὴν εὐμάρεια καὶ τὴ γὰρὰ σὲ χιλιάδες ψυχές;

Σὲ χρόνια δύσκολα καὶ περιόδους ἀγνοίας καὶ ἀμορφωσιάς, ἀσκούσε στὶς ψυχές τῶν ἀνθρώπων μιὰ μυστηριώδη ἔλξη. Ἡ φήμη του ἀπλωνόταν σ' ὅλο τὸ νησί. Ἡ πίστη στὶς ἰδιότητες τοῦ νεροῦ του, ἔφθανε τὰ ὄρια τῆς μαγείας. Βρισκόμαστε στὰ 1875—1878. Ἡ ἐπιδημικὴ νόσος χολέρα, μάστιζε τοὺς κατοίκους. Ὁμαδικὰ τότε κατέφθαναν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Κύπρου, γιὰ νὰ λουστοῦν στὰ νερά του καὶ νὰ βροῦν τὴν ἴαση πού ἀλλοίμονο, δὲν μπορούσε νὰ τοὺς παράσχει ἡ ἐπιστήμη. Οἱ προσδοκίες τους ὅμως ἦσαν μάταιες. Τὸ μικρόβιο πολλαπλασιαζόταν στὸ νερὸ. Καὶ τὸ φευγὸ ὑπόπιων καὶ ξένων συνεχιζόταν μέχρι τὸ Βουφαβέντο καὶ τοὺς ἀπότομους γκρεμούς τοῦ Πενταδάχτυλου.

Ἡ ἴδια ἡ πηγὴ ἦταν ἕνα τοπίο, ὅπου εὐφραίνονταν ἡ ψυχὴ καὶ ἀναπαύονταν τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα. Τοποθεσία εἰδυλλιακὴ! Τὸ νερὸ ἀνάβλυζε ἤσυχχα, χωρὶς κανένα θόρυβο, καὶ κυλοῦσε κρυστάλλινο στὸ τσιμεντένιο αἰλάκι του. Τὰ βότσαλα λαμπύριζαν καθάρια στὸ βυθὸ του. Τὰ γέρικα πλατάνια στὴν πλατεῖα, ἐνάνοντας τὴ φυλλωσιά τους, δημιουργοῦσαν παχὺ ἴσκιο. Ἄν ἦταν φθινόπωρο, οἱ κίτρινες πινελιές στὸ

φύλλωμά τους σ' έκαναν νά τά βλέπεις με έκσταση και μελαγχολία. "Αν ήταν άνοιξη, τά πρώτα ματάκια έσκαζαν στην άρχή δειλιά, και μετά ξεπετάγονταν τολμηρά, προσφέροντας καταφύγιο στα πουλιά. Τό καλοκαίρι πάλι, δέν φείδονται νά σκορπίσουν τή δροσιά τους στον έπισκέπτη, που δειψούσε για λίγη ανάπαυση. Και τό χειμώνα τά γυμνά τους κλαδιά έπέτρεπαν στον ήλιο νά φθάσει μέχρι τό έδαφος, για νά ζεστάνει τούς λιγιστούς θαμώνες του ξεκουράζονταν στην άπάνεμη πλατεία.

Και τό νερό πάντα έτρεχε άσταμαάτητα, χωρίς νά λογαριάζει αν ήταν μέρα ή νύχτα, χειμώνας ή καλοκαίρι. "Ακολουθούσε τό πεπρωμένο του, για νά έπιτελέσει τον βαρύ προορισμό του...

Κ οι πάπιες πάντα ξέγνοιαστες και άνεόχλητες, έκαναν τό ταξίδι τους στα ήσυχια νερά του αλάκιου, τεντώνοντας τούς μακρούς λαίμους τους. Καμάρωναν... καμάρωναν... κι ήταν τρισευτυχισμένες.

Τό νερό ήταν διασπτικό. "Έπρεπε νά προλάβει νά γυρίσει τούς τριανταδυό νερόμυλους, νά ποτίσει με άπαράμιλλη τάξη τά χωράφια και πρό παντός νά δώσει χαρά στα παιδιά.

Πώς λαχταρούσαν τά παιδιά τό νερό! Μέσα στα αλάκια άποκοτούν έμπειρίες, άνακαλύπτουν, έρευνούν, ζούν κοντά στη φύση. Στο αλάκι ή βλάστηση άργιάζει. Ποταμομαΐτανοι, σκορτίδια, κουτσοπόδια και άλλα υδρόβεια φυτά, σε έντυπωσιάζουν αν μιá μικρή ζούγκλα. Ψηλές, άσημόκορμες λεύκες, βαθύσκια πλατάνια και πυκνοί βάτοι, συμπληρώνουν τό τοπίο. "Ανάμεσα στα βρύα και τα άγριόχορτα ξεπετάγονται οι βάτραχοι, σε όλα τά στάδια τής εξέλιξης τους. Κι οι κοσμοί τους διασπούν τή σιγαλιά τής νύχτας... "Ανάμεσα σι' άγριολούλουδα του αλάκιου με τά άπίθανα χρώματα πετούν πεταλούδες με πολύχρωμα φτερά και άλλες ισχνές, μονόχρωμες, με φτερά διαφανή και άδύνατα.

Παρέες-παρέες τά μικρά κορίτσια, τριγύριζαν σι' αλάκια για νά μαζέψουν πεταλούδες, ή σκορτίδια για τό στόλισμα του "Επιταφίου ή νά φτιάξουν δακτυλίδια με τά όμώνυμα άγριόχορτα.

"Αλλά για τ' άγόρια, τό αλάκι είναι ένας άληθινός έπίγειος παράδεισος. "Εδώ χρησιμοποιούν όλη τους τή μαεστρία, για νά πιásουν καθούρια. Είναι κρυμμένα πολύ βαθειά στο έσωτερικό τής τρύπας και τ' άγόρια τά ξεγελούν σφυρίζοντας. Τότε πέφτουν στο μοιραίο λάθος νά βγούν έξω, όπου τά συλλαμβάνουν. Τά παιδιά καμαρώνουν κρατώντας τό θήραμα, που δηματίζει άκανόνιστα μέσα σιτη φυλακή του. Και τά παιδικά κατορθώματα έξαγνίζουν τή ψυχή και τήν ολοκληρώνουν μέσα στο φυσικό περιβάλλον, στο όποιον ή ανθρώπινη ζωή εξελίσσεται κανονικά, μακριά από άγχη και στενοχώριες.

Χρόνια παιδικά, άνεπανάληπτα! Πόσο όλοι σας νοσταλγούν! "Ω! ή άφέλεια, ή γνησιότητα τών χρόνων εκείνων, που όλα τάκανε νά εξελίσσονται κανονικά, μακριά από προσποιήσεις και ψεύτικες πολυτέλειες.

Γνώριμα και άγαπημένα μέρη, που υπήρξατε τό πλαίσιο, μέσα στο όποιο όλοι τόσο άνετα κινηθήκαμε. "Η ψυχή μας ζητά νά σας άντικρύσει και πάλι. "Έχετε γίνει ένα με τήν ύπαρξη μας, έχετε άφήσει μέσα μας βαθειά τά ίχνη σας.

"Αστείρευτε Κεφαλόβρυσε! Νάταν νά ξανακούσαμε και πάλι τό φλοΐσθο σου! Γι ύπορκόσμια εύτυχία θά νοιώθαμε. Αυτό θάταν ή λύτρωση τής ψυχής μας, που τυραγνιέται ξεριζωμένη βία και άποκομμένη από όλα εκείνα που τόσο άγάπησε.

"Αν σε βλέπαμε ξανά, θάταν τό πλήρωμα τής χαράς!

ΜΑΡΙΑ Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

"Εκπαιδευτικός

(Β' Δημ. Σχολείο Στροβόλου Κ.Β.)